

Husztai Péter

Tétova lépések...

Mennyi időt töltöttem vajon a Rákóczi gimnázium dísztermében? Mintha a négy év alatt mindnap lett volna ott valami tennivalóm. Mint-ha mindig a portásfülkéből kiudartorolt díszteremkulcsai rohanhat volna a lépcsőn, nagyszünetekben megbeszélelékre, örök után hatalmas könyvpalkal az ölemben az étermi könyvtárból (ahol a költő Kónya Lajos volt a könyvtáros) a kisszobába, és válogattuk a verseket, körmöltük az adatokat és készült az Ady-matné, meglepőenmett Arany és Petőfi levelezése, egy Nyugat-est, Puskin- és Villon-show, az elevenímbe vágó Tanár úr kerémb, Abel utazásai Hargitán, az országban, amelyre az atya, Tamási Áron is eljött, és jelenetek, drámarészletek, egyfelvonások.

Minden vers, jelenet, szindarab, ragasztott szakkál, minden gesztus, minden át-próbált délután, végigigült éjszaka, azt hiszem, egy-egy tétova lépésem volt az ismeretlen, titokzatos színház felé.

Nem tudom, hány éves kis-könyök lehettem, mikor Edes-nyám magával vitt a Károlyi-kerthe. Talán egyszer, talán többször is, homályosan emlékszem. De most is orromban a kőlnitál, hallom a halk, elegáns duruzsolást, a készülőző zenekar hangolását, a várakozó csendet. Gondolom, valamikor a koncert elején elalhattam és átaludtam az egész zenekari estét, mégis az a hangulat olyan mély nyomot hagyott bennem, hogy ma is, ha olyan darabban játszom, amelyben

zenekar ül az árokbán, jóval kezdés előtt a színpadon vagyugyok, hallgatom a hangolást, es ha behunom a szemem, látom az a régi Károlyi-ker- tet, amit pedig felmött fejfel soha többé nem láthattam.

Es a színház!

Anyám (aki ugyancsak izgalommal készül egy-egy előadásra) még jobban ro- hant haza a hibából. Én már délután felöltöztem, perceként néztem az órát, tükön ültem, nehogy elkés- sünk. Pedig mindig jóval kezdés előtt már nézegettük a fotokat, a szereposztást, és a legelső közözt ültünk be a nézőtérre. Ettől kezdve nekem már minden az előadás- hoz tartozott. Ahogy lassan megtelt a nézőtér, ahogy az ismerősök köszöngtek egy- másnak, peregett a másor- fizetek, megcsillantak a tá- csók, becsukódtak az aj- tók, ahogy lassan elaludtak a lámpák. Ez mind a varázslat- hoz tartozott, ami számomra nem hasonlítható semmihez. Három órára tökéletesen el- merültem Szakmáry Zoltán tragédiájában, Trisztán és Izolda szerelmében, Anna Frank napjában, hogy egy- kettőt említsek a csodatesték közül.

Egy nyáron Debrecenben vakációztam Apám albérlé- tében, aki – jogi doktorátuszá- val – ott hegedült a másod- dik szolamban a színház ze- nekarában.

Nyar volt, alföldi, rekkenő, perzselő hőség. Főként hatalmas fapilátókra emlékszem egy elegáns cukraszobában,

meg a Nagyerdő terebélyes, jensegés faóráisaira.

Egy este, miután valószínűleg nem akartam otthon maradni a nagyon kedves, de mégiscsak vadidegen laká- sado család örökke bongo- bimbamórái, meg az úkapá- kat, dédmatákat, frontarcos- fiukat idéző kipingált fotói között, mentem én is a szin- házba. A Gül Baba ment me- gint, és én letelepedtem vagy huszadzszor az oldalpályoi legmagasabb hokedijére.

Adagira már, sajnos, a titok- birtokosa voltam. Ismertem a varázslatot! Tudtam, honnan- húzák az áltádszó műanyag- zsinórt, amitől a rózsák ei- herodaának, hol nyomják meg a gombot, amire a villámok- sísiergái kezdenek, és jó ba- rátságba keveredtem a tim- panistával, akinek Csepel- motorbiciklijével minden- probászenetben és előadás- előtt körbepufogtok a szin- házat, az aki az égenest- produkálta.

Azon a huszonvalahány- dik Gül Babán, a szünetben, bátran elindultam apámhoz a zenekari árokba. Mint egy feljedszó haladatom egyre le- jebb, egyre beljebb a szin- pad alatti függőrendszer csi- véi mentén, míg egyszer csak egy fordulóban a „tö- rökök” közé keveredtem. Fordultam volna vissza, de a hátam mögött – a szinpad- megszépítő messzeségéből is- mert – Zülfikár toronyult, a félelmetes, gonosz szercsen, hatalmas csikos turbánban, kaftánban, fulében tenyérnyi- villogó aranykarikkával, tes- tén mindenütt csilingelő ék- szerekkel, hatalmas, csodá- lkozóra pingált szemekkel- rikkanott rám: „Hát ez a- fiúcska meg kié?”

Mint egy freskó, tapadtam a faira! Gábor diák remélete- kismiska volt az emléhöz- képest.

A mennydörgéscsindáló tim- panista barátom mentelt- meg a fogságból, s vitt a nya- kában a keresesemre induló- apám után.

Mekkora! neveltünk ezen a „drámái” történeten Már- kus Laciát, aki mesém köze- ben egyszerűen felbőstött: „Ne örjits meg, az a Zülfikár én voltam!”

Egy-két évvel később apám a szegedi színházhoz került, és én ott töltöttem a nyár egy- részét. Már nagyobb fiúként, de még egyáltalán nem tisz- tázott hivatásógyául.

A Dóm téren a „Tragédia” volt akkor a legnagyobb- szenzácó. A zenekar lepiő- alást nekem is szabad bejá- rásom volt a próbákra, s utána, ha nem birtuk a vá- rost, bemenekültünk a szin- ház hús alagsori társalgó- ba a redőnyöket mepperze- lő esméletlen hőség elől.

Es miért zsepítem!

Emlékeim inkább ledő- bentők, mintsem buzdítók. Bizony leesett az állam, hogy az esti fényekben széleme- len szíparkázó Lucifer min- ilyen ócska viceket erget- déliótt a strandon, hogy az aszékta Péter apostol krump- lisnudit is rendel a bőséges- ebéd után a Hungária tera- zán, és hogy álmaink Adám- ja együtt asatálódik a perze- lő napon az esküvővel, jég- be hűtősgörgődményét ha- bszolja. Ütem a sarokasztal- nál, bámulatom a remek- szí- néseket, és közben remülten- gondoltam az estére.

Hogy lesz ebből! Az ember- tragédiája?

Huszti Péter

A döntő tib-lábolás

Érettségi előtt egy délután a Színháztudományi Főiskola Vas utcai épülete előtt tib-lábolám, mikor találkoztam Várkonyi Zoltánnal. (Egy-szer, még kezdő gimnazista koromban, átírhazott egy színjátszó fesztiválon, ahol a mi önképzőkörünk is versenyzett valami disszidens darabbal, amelynek címére és tartalmára sem emlékszem.)

Most, hogy az üvepportál előtt ácsorogtam, belém botlott Várkonyi. Szó szerint, mert jellegzetes, menekülő járásával futólépcsőben érkezett, és én az útjába kerültem. Rám nézett, mint akit ismer valahonnan és rám recengett, hogy mit csinálok ott.

— Rendező szeretnék lenni! — motyogtam.

— Honnan a nyavalyából tudja maga, hogy mi az a rendező? Vigye fel a papírait és próbálkozzon a színes szakon. (Próbálkoztam.) Főiskolai hallgató lettem a színész szakon, Várkonyi ta-

níványa. Es ettől a perctől kezdve hamisítatlan színész-életet kezdtem. A főiskolán ismerkedtem az étellel, a színházmesterséggel, a szerelemmel, a csalódással, az irigységgel. Itt éreztem először azt a különleges boldogságot, hogy megtaláltam a kulcsot egy szerephez vagy szereptörédkhez. Itt találkoztam Shakespeare-rel, Csehovval, Bródyval, itt közel- ledtem Beckett, Brecht, Albee, Sartre, Dürrenmatt, Williams egzotikus világához, itt csodálkoztam rá a színészi feltékenységre, itt legyintettem meg először a bukás szele és itt kaptam az első igazi szakmai mellágasztal vastagsát is. És itt hasított belém egy-egy figura, fölborgogtatva addigi rendemet: a dzsentri Ifjú Nagy, a pokolra készülő Maebeth, a vágány-bócs Petruccchio, az áttetsző Orfeusz, a koravén Higgins (akivel később ismét találkoztam a Madách színpadon csakúgy, mint az áb-

EMLEKPRÓBA

rándozó, kiabrándult Ver-sinyimel).

A világot dőlben a men-zán, este az Erzsike presszó-ban a kályha mellett, vagy a Bástya éterem boksaiban váltottuk meg, minden este szimpia feketé és hús nélküli körítés mellett. Harminc évvel ezelőtől még így is lehetett. A nagybub világ-megváltás, a színház megvál-tása a Vas utcai kollégium valamelyik szobájában tör-tént, vodka és tea kíséretében. Mindig jorrongtunk, mindig vitatkoztunk. Végül a sors újra elem hozta a Bánk bánt. Ezzel a szereppel dip-lomaztam, ezzel búcsúztam a főiskolától és most is öröm-mel és büszkeséggel látom vizsgálóelőadásunk képét a rektori hivatatában, ahová már tanári gondokkal járka-lok, s ahol hanpos „Jó napot, tanár ur!”-ral figyelmeztet-nek a hallgatók, nehogy vé-telenül diáknak érezzem ma-gam.

Remekművek, gyönyörű szerepek, nagyoszerű társak várta a Madách Színház-ban. Itt élek azóta. Hány éle-tet éltem át, hány barátot kaptam, hányat vesztettem el!

Almatmat messze feljűmül-te a valóság. Ha egyáltalán valósággnak lehet tekintem színésziéletemet, hogy elhit-tem és elhitettem, hogy én vagyok a valóság fölött su-hanó II. Lajos király, vagy a spanyol Ferdinánd, Jágó zászlós, és Bodnárné bérés fia, Don Armadó, a hőbortos lövő tett lovag, vagy az ál-modozó, hazudozó költő Peer Gynt, Higgins professzor és az Éjjeli menedékhely tol-vaja, a konok, szabad Szer-vét Mihály, a tépelődő Trepl-jov, Lear király és Cyrano meg a többi sok-sok szerep, és én vagyok Hamlet, a szí-nészek óhajtott, rettegett dán királyfia, Helsingör várá-ban!

Minden este más-más alakban mesélhetem új és új álmimat, gondolkozhatom a szerelemtől, barátságáról, csaló-dásról, végigélhetek ajándé-kba kapott életeket, ami talán legszebb a színésze-tben!

Szácrokomban pilóta vol-tam álomban és hajós-kapitány, orvós és karmester, idomár és masztinista.

Színházról, díszletekről, a színésze-tről nem álmodtam. Mégis, mintha ... ki tudja?

Huszi Péter

Tiborc tanár úr

Nehezen tudom százbankban visszaadni, mit éreztem, mikor harmadikos gimnazista koromban előjásztattak a Bánk bánt.

Híres előadás volt, nagy port vert, még a televízióban is láthatók voltunk néhány pillanatra, és még most is beszélek róla, talán büszkék is rá a Rákóczi mai diákok. Pedig azért Tiborc tanszakvezető lett Varsóban, majd Leningrádban, Petur tanár lett és tolmács, Mihál katonatiszt, Ottó tv-röportert, Simon rádióműsmondó, Gert-rúd jogász, Melinda talán gyűgortnyaró foglalkozik és a legutóbbi érettségi találkozón szomorúan hallottam, hogy a békéltelen közül a két legahazafiasabb disszidált. De a többiek is feljötték lettek; gyerekekkel, feleségekkel, anyósokkal, megcsontosodó szokásokkal.

De akkor még nem így volt. Akkor még gimnazisták voltunk, büszke rákócizták. Végem nem érő fizika-, matematika- és biológiaórák után delutánonként a díszterem szimpadán a Bánk bántra készültünk. Bodólay Géza magyartanárom (mostanára hálystennak; sajnos, barátok lettünk) rendezte, szervezte, harcolta ki az előadást. De sürpöldölt az egész gimnázium, nemcsak mi, önképzőkörösök, színházimádók, de játszókat, díszleteket, fűgönnyözték, azületek és ügyelték nagy szakállakkal, tollidiszák, három-négy számmal nagyobb címzakállban, szeméteves matematikus-jelőlték, orosznak készülőik, üsötödítanak, aprólékos biológusok, sok észrevétlenül Geréb is megkaparintott egy kis szerepet, akit egyébként min-

denki utált és aki egyébként besugának készült.

A tanár úr játszóta Tiborcot, és Bánkot, Furcsa? Csak mostanában tünődöm ezen; mindenesetre bátor volt a tanár úr és nagyon akarta ezt az előadást. Komolyan, keményen próbáltunk mi is, akár az igazi színházakban. Ezeket a delutánokon és esteleket megérezünk valamit a szereplés, a színészkedés borzongató furcsaságából, függetlenül a véggyúntól, megáldomott hivatásúntól.

Es persze nap mint nap nyakom vágott minket a valóság, hogy megoldhatatlanul, úgysem tudjuk, és talán nem is érdekel senkit. Egy ilyen dugába dől, csaszvetéses próba után nekifeszültem a húnak a sötét Marczibányi tén, és akkor ott, a kegyeletlenül metsző szében, patakokban ümög kőnyevem között öngyökké elhatározom, hogy oros leszek.

A díszleteket, ruhákat, kardokat és szakállakat a Nemzeti Színház kölcsönözte. Szerda deléltől kellett elhoznunk! Az érettségi napjára zavarosan és alig-alig emlékszem, de ez a nap, ez a szerda Kristályosban belém bésódt.

Kilenc tájban indultunk, felvitányozva, egy dőlőse fizikaóráz lehetett előtjeleni. Baktattunk a diérgő Kéleti Károly utadn. Furcsa nap volt. Alkonyi sötétség, füst, korom terpszkedett a városn már reggel, azután egész nap. A Nemzeti művészbudjájában nem tudom, lépték-e már be nagyobb meghatottsággal, a kanyargós folyosókon süttögtak-e már ünnepe-

EMLEKPRÓBA

lyesebben. Végigjártuk a titokzatos aktókat, doszítékat, évezdes lejárkönyveket, íelt, pországú tródkat, jelmeztrókat, választottunk a díszes kardokból, baltáives ajtókból, ablakokból, naftalinszágú drapériákból, majd lábujjhegyen átmentünk egy keskeny vashidon, ahonnan csodálatos kilátás nyílt a hatalmas szimpadra. És ott lent, az elérhetetlenek tünő mélyben, kis lámpák nyomjergő fényében már készülődött a valódi próba, valódi színészekkel; megálítottuk egy pillanatra, és a hosszú köteleken, drótokon és sineken valamit csodálatos, melegtető érzés kapcsolódott följéle a szívemhez. Ha akkor, ott valaki megkérdezi, hogy tulajdonképpen milyen orcos is szeretnék lenni, azt hiszem, ijesztően bamba képet vágtam volna.

Nem tudtam az idő tovább húzni, élvezteztünk mindent. Kifele főzött azért úgy intéztük, hogy a színész-bűfén is átjójjünk, és bizony gyorsan kezdett kalapálni a szívem, mikor az úszkáló kék cigarettafüstön keresztül szemtelő szembe láttam Bessenyei Ferit, Tompa Púfit, Somogyi Bogyút, Kálmán Gyurit, Balázs Samut, Gózon Gyulát, Kemény Laci bácsit, Rakasnyai Kutujt, hogy csak hirtelen és bocsánat — csak ilyen ma bizalmasan neveztem őket. Alig találtam ki a hatalmas ajton. Micsoda deléltől! Kit érdekel, hogy sűrű, fekete, fód borította a kórtut, hogy alig-alig bírtam elpenni a rám pakolt aranygombos jelmezeket, hogy a szűfőt fúdom a fértadt, ideges utasok kinétek minket. Kit érdekelte?! Kévszág volt és cigarettafüst, és művészbudjára az Emlékel szemben, és előadás, taps és

vasfűgöny, és majd ott állunk mi is a rivaldáfényben, és majd tombol a közönség. Sokáig pakoláztunk a díszteremben, és már megint este volt, mikor baktattam hazafelé a Marczibányi ténen, és a fagyos, zúmarás ködben kimelegedve, kipirulva úgy döntöttem, hogy most már csak színezés lehetek.

Ahonyi Géza jelmezében játszóttam egy 17 éves Bánk bánt. Nem tudtam! Jó, hogy nem tudtam! És jó, hogy nem tudtam sok mindent, hogy alig tudtam valamit. Csak játszóttunk boldogan, és a tanárok, anyukák, apukák és a srákok tapsoltak boldogan, és mindenki örült, mindenki boldog volt. Talán jó, hogy nem tudtam, hogy ezzel a lélek, felhőtlen pillanattal elég ritkán fogok találkozni.

Lehet, hogy egy sikeres, forró hangulatú önképzőköri bemutató után gimnazista diákunk nem kerülgeti ennyi szomorúsággal és szorongással a befagyott fődcskát. Lehet, hogy nem illik egy harmadikos gimnazistához az elmúlás fölötti szomoróság. Lehet, hogy tényleg be kellett volna ülni a sráccokkal a Kárpátiába sörözni és ünnepelni! De hát most már mi csináljuk? Nem így történt! Valahogy nem maradt érem örömi. Meg aztán, ki tudja?

Lehet, hogy éppen akkor dőlt el végleg valami. És éppen ott, a nagy elhatározások terén, a Marczibányi téri foci pályán, a csillógó bemutató utáni meglapotottságban. Lehet, hogy az addig ismeretlen, furcsa fájdalom, jellem, szorongás hűzött a féselté vártak, szakállak, kardok és keresztiek felé, a színház birodalmába, amf azóta — a azt hiszem, most már végérvényesen — a szívembe dúsítottam.

Huszi Péter

Kedvescináló színház

Jenci bácsi, aki szegről-végről valahogy a családhoz tartozott, felszólított, hogy szerezzen neki jegyet az Armány és szerelemre. A kérés váratlanul ért. Már három éve játszottam színházban, egy-két filmemet is vetítette a televízió, mégis ritka találkozásaink alkalmával Jenci bácsi mindig izgatottan érdeklődött, hogy milyen pályára készülök. Nem gondoltam hát, hogy izgatja a színházművészet. Csodálkozásomra meg is kaptam a választ, hogy bizony, ritkán jár színházba. Jávor Pálnál láttok múltkor! egy remek darabot. Az Armány és szerelemre is azért kíváncsi, mert azt látta valamikor igazán színészekkel. Mondanom sem kell, Jenci bácsi belopta magát a szívembe.

Egy től este Jenci bácsi megtekintette Schiller tragédiáját a megrendelt helyről. Néhány nap múlva összejöttünk egy trafik előtt. Jenci bácsi lelkendezett:

— Fiaskám! remek voltál. Az egész remek volt, kérlek szépen. Szencziócs darab. Első osztályú színészek. Mit mondjak, békebeli volt! Na, aztán a darab vége. Frenetikus volt. Ahogy mindenki összefut! a muzsikusz házában, milyen félmertes volt, ahogy megfenyegített a gonosz kancellár, hogy leszűr az a kisen ártatlan szerelmedet! Milyen háborzongató volt, ahogyan a karddóai hadonásztál. Summa summa-

rum, remek volt! — kértek szépen.

Hirtelen gyanakodni kezdtem. A darab vége? mikor a kardommal fenyegetem a kancellárt? hát hol van az még a végétől! Mennyi gyötörődés, mennyi öröngyes van még hátra a mindent megoldó citromos vizig!

Jenci bácsi! Hát ez a veszekedés, karhadonászás az első részben van, azután jön még csak az igazi dráma. — Jaj, fiaskám!, ha már így rákérdezél, be kell vallanom, történt velem egy kis malőr! Nem tudom, hogy eshetett, de az igazmas veszekedés téján ongem — ahogy mondanak szokták — elnyomott a buzgóság és csak a nagy tapsra ébredtem fel. De nem is ez a lényeg, büszke voltam rád, fiaskám! Ugy hajoltál meg, mint az én időmben a nagyok! Lenyűgöző volt az egész. Az egész este! Fancsali pofát vághattam, mert Jenci bácsi katonásan belém boksolt. Nem kis dolog ez, fiam! Ezzel a remek estevel újra kedvet csináltatok nekem a színházhoz!

Konspiráció

Fiúkkal autogramgyűben nem tudunk zoid ágra vergődni. Miközben a kabinban hajgúljuk le ruháinkat, taktikai megbeszélést tartunk. Nézd, azt mondjuk majd a gyerekeknek, hogy most nem

EMLÉKPRÓBA

dolgozunk, nem foglalkozunk színházzal, nekem is vakáció van, ne is haragudjanak, most nem adunk aláírást. Megállapodtunk! Kezdődhet a vízi vadászat.

Fiúka cingár trombitajelére kilőjük a torpedónaszádót, és búvárosztagok indulnak a cápák bekerítésére. A dícsőséges, elsőpró győzelem után beülök a sorba palacsintáért. Négy-öt csitri, akik eddig vihogva puszogtak a medence szélén, most észrevétlenül becserkészik fiúkat. Tárgyalnak, sunyjin ide-oda lesse a palacsintásódé felé. Füttentyek! Fiúka szívbesebben ott terem, és amúgy csöppögve nekiesik a palacsintának.

- Láttam, beszélél a csajokkal.
- Uhüm.
- Miről?
- Azt kérdezték, hogy is hívnak téged.
- Es te?
- Megállapodtunk, nem?
- De mégis, mit feleltél?
- Hát, hogy tudja a franc!

Esti mese

- Fiúka! Ne berrejj, aludj!
- Jó! Brrrr!
- Nem halod, aludj!
- Nem akarok! Megint jönnek azok a nagy, csúnya kuttyák, nagyobbak, mint te, és ha alszom, nem tudok elszaladni. Inkább oltsz hangosan.
- Ez téged nem érdekelt. Ez szindarab. Tanulni valót.
- Nyáron nem kell tanulni! Mi a címe?

- Othello.
- Te is leszel benne?
- Hát? ... Leszek!
- Akkor meséld el!
- Nem mesélem! Ez kéne még a nagy kuttyához, ez a finom kis meséske.
- Na, meséld.
- Na jó, de aztán alszol?
- Egy ostoba mese kerekedik ki Othello címen, Velencéről, sátráról, gondoldákról, hajókról viharos ciprusi kikötőkről és egy barátról, aki haragszik a barátjára, mert az már nem az ő barátja.
- Folytasd!
- Mit folytassak, nincs tovább!
- Ez ilyen rövid?
- Hát körülbelül ilyen rövid.
- Es te leszel az egyik barát?
- Igen, fiúka, most már aludjál, mindjárt 11 óra.
- Jó. Es hogy hívnak téged ebben a filmben vagy miben?
- Jágó. Aludjál!
- Jágó? — Na szia. Jágó? Milyen Jágó?
- Alvó Jágó. — Leoltom a lámpát.
- Te — vihog fiúka a sötétben —, tudod, hogy egy kis gyerek téged mondott a gombánál?
- Hogyhogy engem mondtó?
- Kérdezte az anyukája, hogy cukrot vagy csokit szeretne és erre azt válaszolta, hogy inkább jágót kérek! Jágó gumit!

Huszi Péter

Toma

A doktornő riadt, fekete lánya volt, mikor a Hegylábra került. A városban végeztet, nem is rosszul, mégis ide helyezték. Hetekig csak sirt, ellenőrdé várakozt és his rendelőjében a falu bizalmatlan, gyanakvó betegeire. Tudta itt mindenki, hogy itthagja őket, megszökök, amint teheti. Aztán hogy, hogy nem, mire elölvadt a hó, a doktorkisasszony belemegyodott a sorába, s mire megint télt lett, már meg is szerette a falut, az itteni munkát, s nyárra már szép nagy háza lett, tekintélye, veteményese, gyümölcsfái. Megérkeztem! — mondogatja mosolygva mostanában. Igen, most érkeztem meg, most már itt vagyok itthon — és még hozzáteszi: az új vontatóval sem lehetne visszahúzni a városba. Most már nem!

Mikor a szővekezet pótkocsis traktort vásárolt, és először pöfögött végre a földön a megszokott szővekek helyett, nagy volt a fölérdülés. A traktor nyergén Toma, az újdonsült vontatóvezető feszített, és ég felé bökött orral nyeldekelt a port.

Hónapok múlva, mikor úgy-ahogy megszokták Toma dübörgő masináját, tragikus dolog történt. A bőségek úgy döntöttek, hogy még egy traktort vásárolnak, ha az első ilyen fényesen berúg. Az elhatározást tett követte. Meg is érkezett a városból az új, immár második traktor, egy nagybajuszú, nagy-

képű kölcsonvezetővel. A boldogság nem tartott sokáig. Másnap, talán a harmadik fordulónál tarthattak, mikor váratlanul egyszerre kanyarodtak a koccsa elé, és — még mielőtt bárki megakadályozhatta volna az eseményeket — a két traktor, hőként feju vezetőjük biztos kezű irányításával egymásba durrogott.

Az új traktort kapkodva helyrepofozták, és rögtvet visszaküldték a városba. Azóta Toma ismét egyedül urálja a földet, és mint első és egyetlen, hinti a port a falu lakóira. Toma zömök, bikanyagú fiatalember. Doktornőit még sosem volt, alig találta meg a leveleket befuttatott, csinos kis házat. A doktornő tarka ruhában dolgozott a kertben, mikor nagy szusszanással megállt a traktor a magas fakapu előtt. A döngötesre kaput nyitott. Toma állt ott, földagadt, gördöginyögőfejfel.

— A doktor úr idehaza van-e? — pislogott a dzuztanatok közül.

— En lennék! — válaszolt a doktornő, alig tudta lenyelni a nevetését.

— Bemehetek hozzá? — dünyögötte Toma.

— Jöjjön csak, mi történt magával?

— Megcsipett valami. Valami... megcsipett.

A doktornő megvizsgálta, még nagyítóval is megnézte, aztán adott neki gyógyszert,

EMLEKPRÓBA

hogy majd holnap jöjjön vissza.

— Hát a doktor úr nincs itthon?

— Hallja, maga ritkán beteg, négy éve én vagyok itt a doktor „úr”.

Toma a kapuig gondolkodott: ezen, ott aztán visszafordult:

— Maga a doktor úr? Hát ez aztán... — ennyit mondot, és igyekezett kedvesen mosolyogni, amitől egészen hihetetlen formára gyűrődött a feje. Azután jött másnap és harmadik és negyedik, és már szépen lepadt a feje, de ő jött rendületlenül, és fáj a karja, a szeme, a lába is, most már szédült, újában nem tud aludni sem, és — mint mondja — esténként dobog a szive. Ha semmi betegség sem jutott eszébe, akkor is elpöfögött a szűk kis utcában a doktorház elött, és a traktor nyergéből át dobott a fakapu fölött egy szál rózszát.

Mit tagadjuk, hát Toma szerelmes lett!

A kocsmában mindenki rajta röhögött, a doktornő teljesen elzárkózott előle, de Tomát ez nem zavarta, egy este ünneplőbe vágta magát, és nekikindult leánykérőbe. A doktornő megpróbálta még egyszer, utóljára kedvesen meggyözni, hogy nem egymáshoz valóik, felejtsd el, legyen egész kis butaságot, legyen feleségül egy kedves kislányt a faluból, és ne pöfögjén hajnalban a ház elött, és ne dobáljon több rózszát.

Toma fejbeverten ült aznap este a kocsmában. Nem beszélt, nem hallott semmit.

Egyik pálinkát a másik után lökte le a torkán, meg se mozdult az adámcsukájára. Aztán fölgrögt a traktorra, és az éjszakában elporozott a kertészet felé. Tépte, szagatta a rózskákat, eleinte összevissza, később renasztésesen, végig a sorokon, rakta a karjára, míg kilátott mögüllük, aztán csörtetett vissza, és hajította föl mind a vontatóra, és hajnalban csapottán, szitkozódva az egész vontató rózszát vasvillával áthajította a fakaput, a doktornő udvarára. A doktornő nem hit a szemének. Nem tudta, most sirjon-e vagy neveszen. Az udvaron végig derekig állt a róza, mozdulni sem lehetett. Csak estére sikerült végre egy szerket szerezni, és egy embert, és kiülni a váratlan meglepetést a közeli akácosba.

Tomát három napig nem látta senki. A szővekeztiek aggodta mentek el a traktor mellett, ami gazda nélkül itlélenkedett a kocsiszínben. A negyedik nap hajnalán aztán végre újból feldübörgött a traktor a gazdaság felöl, és a nyeregben ott ült Toma, mellére lögött fejfel. Látszott, hogy a három nap alatt nagyon erősen gondolkodhatott az életen.

Rendbe jöttek a dolgok, Toma is, úgy látszik, a régi. Egyre közelebb kanyarog a doktornő házához, és jó hangosan meséli mindenkinek, hogy ősszel abba hagyja ezt a munkát, egyetemre megy, Brassóba.

Meg az általánost is elvégzi!

Husztai Péter

A teremtés fele!

Stratford! Zöld pázsit, frissen fodrászolt fű, szomorúfiúszk virágok, lidókok, nagyképű hatályok, egy színház, egy templom, egy görbe utcák, amelyeken járt, egy fekete-fehér farabaz ház, amelyben született. Székek, ágyak, serpenyők, tolatok, könyvek, amelyekről el akarjuk hinni, hát elhiszünk, hogy mind, mind hozzá tartoznak. Egy városka, ahonnan elindult és ahová hazamenekült, és ahol péget ért egy élet.

Shakespeare's Country!
Shakespeare országa.

Talán tudta, hogy a föld egy darabját majd róla nevezik el, és persze színházat, fesztivált, társulatot.

Talán tudta, hogy évszázadok múlva is legnagyobb iszapom lesz mindenhol a világom — rendezőknél, színészeknél, közönségnél — őt játszmát, őt hallani és látni.

Talán tudta, ha meghal, nyugodtan temethetik a stratfordi templom oltára elé, a főhelyre, nem kell többé háborogni a sír, nagyobb, méltóbbat, királyibbat nem teremnek a szászok. Talán tudta!

De milyen élet lehetett az övé?

Ha egy végig gondolt Shakespeare darab ekkora ajtóig vág az életre, egy végigélt Shakespeare-szerep ekkorait hasít belőlünk, mi lenne, ha minden tragédiáját, minden vígjátékát, minden sorát végigküszködnénk? Úristen!

Melkordra nyitna a szemünk!

Egy drámaíró, aki min-

dént tudott a világról. A szerelemtől, a barátságáról, a gyűlöletől, a féltékenységtől, vágakról, álmokról, a politikáról és a hatalomról. Az ifjúságról, vénsegről, fiúkról, lányokról, férfiakról, nőkről... róunk. Egy költő, aki Petőfi Sándor szerint: a teremtés fele.

Aki Shakespeare-ről gondolkodik, az életéről gondolkodik, s aki az életéről gondolkodik, önmagáról gondolkodik. Széneszi eszmésem pillanatait, színészi életem legfontosabb állomásait titkátlanul Shakespeare-hez kötődnek. Már zörföldő főiskolásként elkezdtem felelőtlenül kacérkodni a Mesterrel. A tenyergyi gyarkorló színpadon, a hályogkóvacs batorságával kóstoltam bété Macbeth örjítő történetébe; mint sieder Petruccio találkázott egy röpke jelenet erejéig egy nyakiglab macrancos csójjal, és szinte megmúrdó Malvolóként illegtem-billettem egy Vízkereszt-jelenetben, amelyből húszéves fejemen valószínűleg kukkot sem értettem.

Harmadéves főiskolásként mint nagyképű „cselédkönyves” színez, esténként jelfeltüntettem a Madách Színház akkor hatalmasság tünő színpadán: Helsingör várában, a Téli rege és az Ahogy tetszik stilizált játéktérén.

Szükséges-e a szerencse egy tehetséges fiatal színész életében ahhoz, hogy jó színész legyen? Ostoba kérdés. Természetesen, szükséges. Hogy aztán mit jelent a szerencse, az már fogas kér-

EMLEKPRÓBA

dés. Talán a legnagyobb szerepe abban van, hogy kit hozd'et a sorsa. Melyik kontinensre, melyik országra, mekkora városba, milyen színházba. Kikkel találkozik a kezdet-kezetén. Milyen játszószínpadokkal, költőkkel, rendezőkkel? Milyen szerepekkel? Nem akarok halálán lenni tüneményes játszószínpadommal, mesteremmel és tanítványaimmal, a sergényi eszernyű, sárből-napsugárból gyárt figurával, akiknek a bőrébe bújtam, s akik a bőrébe bújtak, de akasztgelen, hogy legfeljebb-rőbb találkozzam Shakespeare mester szerepeire kötődnek. Velük jártam be a legmeredekebb, legfeljettebbébe utakat, töltök tudtam meg legtöbbet az életéről, általuk kezdtem megismerni magamat. Velük gyötörtém, kinőttem legtöbbet, velük zuhanom a legmélyebre, velük szálltam a legmagasabbra.

Hány bolond, varázslatos, torokszorító, forró estén. Szentiván éjjelen ünnepeleten száguldoztam Athén erdejében, a szerelem narkotikumától kórosan Demetriusként; a Kórszínház Troilus és Cressida előadásán egy régi nyáron mennyi erőt és tartást merítettem a becsületes Hector történetéből, a lelkem tragédiája éppen tisztasága volt; fillémben van a bugybörékölő nevetés, amely százaivalhiany este kísértéte a fergeteség sikerű Lová tett lovakok-előadásunkat, amelyben Don Armadót, a hobortos spanyolait, a virágok lovagját, a béke hadvezérét, a gyávaaság hástét játszórtam. Fájdalmas, különös, kegyetlen komédia főszereplő kerültem, emikör újra találkoztam Petruccioval, aki az agymóds leg-

modernebb technikájával programozta át Makrancos Kata személyiségét; s mi-csoda gazdag, titkokkal, ke-serűséggel teli történet a Vízkereszt, amely az önfel-lelt, visonóg röhögést, a költő egy varázstüetére, pillan-at alatt dermedt csönédé varázsolja, s milyen varázslatos, esendő és imádnivaló egyik legkedvesebb „szerep-barátom”, a barátság, szeretet után veszködő, keserűsége burba, sörbe, pálmkaba, duhaj marháskodásba ölé Boffen. Többi úri Hamlet és Jágó! és föld! Határmás, éget-féldet rázó történetek, dobbanetes sorsok, amelyekhez néha veszedelmesen közel kerültem. Mint ahogy kiforgatott magomból, átúrbörött rajtam, öniszágulá-ra készített az örületében bölcsés való, megokosodó, szenvedésében emberre való Lear király kegyetlen története is.

A színházhoz közönség kell. Még ha az esztétik és vitányjak is néha. Shakespeare-t azonban biztosan nem lehet a közönség rajonjasa nélkül játszani. Szigorúan tilos! Igenis, kell hozzá az előadások előtti várakozó szünet, a sírás, a nevetés, a zokogás, a röhögés. A zúgó taps. A döbönt esend. Az együttjátszás öröme. Hála Istennek, nyitott Kopukai dűngetek, nyitott Kopukai sűngük döntött. Szemtelenség, de nagyszerűen. William Shakespeare-t, mint az egyik legnépszerűbb „m a g y a r” színpad szerzője, egyszerűsen ellopott, gyermekétől szagódott, később adóptálta, azután lovagóá ültette, s végül a magyar színpad — társadalmi rendszertőlől, politikai szűljádszóktól független — örökös uralkodójává korondta.